

Geleneksel Atçılık Sporunun Gaziantep'teki Tarihi

Songül GÜLFİDAN, <https://orcid.org/0009-0009-4256-8060>¹

Fikret ALINCAK, <https://orcid.org/0000-0003-3459-3441>²

Gazi Üniversitesi Türk Dünyası
Geleneksel Oyun ve Sporları Dergisi
Cilt 1, Sayı 1, Nisan
2025, Sayfa 9-15
© Yazar(lar) 2025

Makale Yeniden Kullanım Yönergeleri

Doi: 10.63833/0.2025.2

Geliş Tarihi: 21.03.2025

Kabul Tarihi: 27.04.2025

Özet

Geçmişten bugüne hem yaşadıkları coğrafyada hem de çeşitli sebeplerle göç ettikleri coğrafyalarda kendi kültürünü yaşatan ve başka toplumların kültürlerinden etkilenen Türk toplumu köklü bir geçmişe sahiptir. Bu sebeple hayatlarının her alanına yansıyan bu zenginlik, birçok alanda kendini göstermiştir. Mutfağı, mimarisi, müziği, halk oyunları, sporu bu zenginlikten nasibini almıştır. Topraklarımız üzerindeki şehirler buna şahit olmuştur. At ve ata ait her şey yüzyıllar boyunca gelişerek Anadolu topraklarına kadar gelmiştir. Zaman içerisinde ata olan ihtiyacın azalmasıyla bu kültür büyük oranda zayıflamıştır. Günümüzde köklü ailelerin çiftliklerinin dışında özel at çiftlikleri, kulüpler ve belediyelerin geleneksel spor merkezlerinde at yetiştiriciliği ve binicilik eğitimleri devam etmektedir. Bu makalede geleneksel sporlarımızdan atçılığın Gaziantep şehrimizdeki tarihi, önemi ve etkilerine yer verilmektedir. Atçılık sporunun Gaziantep'te geçmişten bugüne nasıl bir süreç yaşadığı ve bu süreçte atçılık sporunun hangi noktaya geldiği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Geleneksel Spor, Atçılık, Binicilik

1. Songül GÜLFİDAN, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Sporlar Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye.
2. Fikret ALINCAK, Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Gaziantep Türkiye.

Sorumlu Yazar: Fikret ALINCAK, Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Gaziantep, Türkiye.
E-posta: alincak@gantep.edu.tr

The History of Traditional Equestrian Sports in Gaziantep

Abstract

The Turkish society, which has kept its own culture alive and has been influenced by the cultures of other societies both in the geography they live in and in the geographies they migrated to for various reasons, has a deep-rooted past. For this reason, this richness, which is reflected in every aspect of their lives, has shown itself in many areas. Their cuisine, architecture, music, folk dances, and sports have all had their share of this richness. The cities on our lands have witnessed this. Horses and everything related to horses have developed over the centuries and have reached Anatolian lands. Over time, this culture has weakened to a great extent as the need for horses has decreased. Today, horse breeding and riding training continue in private horse farms, clubs, and traditional sports centers of municipalities, apart from the farms of established families. This article covers the history, importance, and effects of horsemanship as one of our traditional sports, in the Gaziantep city. It discusses how horsemanship has gone through a process in Gaziantep from the past to the present and where horsemanship has reached during this process.

Keywords: Gaziantep, Traditional Sports, Horse Breeding, Equestrianism

Giriş

Türklerin yaşadığı coğrafyaya bakıldığında üç kıtaya yayıldıklarını görmek mümkündür. Hem yaşadıkları coğrafyada hem de çeşitli sebeplerle göç ettikleri coğrafyalarda kendi kültürünü yaşatan ve başka toplumların kültürlerinden etkilenen Türk toplumu köklü bir geçmişe sahiptir. Mimarisi, giyim kuşamı, yemek kültürü, oyunları, müziği ve daha birçok kültür ögesini gittikleri her yere götürmüşler ve bulundukları yerden tecrübe ettiklerini alarak da zenginleşmişlerdir. Bugün Anadolu'nun her köşesinde 5000 yıllık bu zengin kültür mirasını görmek, yaşamak mümkündür. Ancak hayatın doğal akışı içerisinde bazı kültür öğeleri önemini yitirmiştir. Dönem farklılıkları ve teknolojik gelişmeler bazı alışkanlıkların günlük yaşamdan çıkmasına sebep olmuştur. Milli ve manevi yönü kuvvetli olanlar sembolik olarak da olsa varlıklarını sürdürmektedir.

At yetiştiriciliği ve biniciliğe bağlı olarak at kültürü, Anadolu'da on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar popülerdi. Son yüzyıl haricinde Türkler at sırtında üç kıtada hüküm sürdüler. Birçok tarihçi atın ilk olarak Altay ve Tanrı Dağları arasında kalan bölgede ehlileştirildiğini söylemektedir. “Alfodin, Portriatz ve Koppers gibi tarihçiler atın ilk olarak kuzeyli Türkler tarafından ehlileştirildiğini yazmışlardır. At ile ilgili bazı kurganlarda çıkan buluntular ve kayalara işlenmiş at rölyefleri arkeolojik olarak incelendiğinde bu tarihleri işaret etmektedir” (Tuzcuoğulları, 2021). “Ural ve Altay Dağları arasında uzanan step bölgesi, büyük erken göç kültürünün merkezi olmuş, hayvan besleyen atlı göçebe uygarlığının buradan çevreye yayıldığını” (Ögel, 1971) söylemek mümkündür.

Dönem itibarıyla at her millet için önemli bir vasıta idi. Ancak Türkler için at bir yoldaştır. At üzerinde türlü maharetler gösterebilecek kadar ustalaşmışlardır. Bu becerilerin yanında atlarının özellikleri de çevre medeniyetlerce ilgi odağı olmuştur. Çin hükümdarı Wu-ti efsanevi atlar olan Fergana atlarını ülkesine getirmek için savaş başlatmayı dahi göze almıştır.

Fergana Vadisinde yetiştirilen “Kan Terleyen Atlar” ilgi odağı idi. Bu atlar doğal ortamda yetişir ve vadinin kendilerine sunduğu bitkilerden her mevsim faydalanma şansına sahiptirler. Koşarken kan terlediklerine inanılan bu atların en büyük özelliği hırçın ve özgürlüklerine düşkün olmalarıdır. Çünkü vadi onlara yüzlerce kilometrelik dağ ve yaylalardan oluşan bir bölge sunmaktadır. (Tuzcuoğulları, 2021; 66)

Orta Asya steplerinde Türkler tarafından farklı özelliklerde atlar yetiştirildiği söylenir. Savaşta, ulaşım, beslenmede, çekme gücünde, tarımda farklı özelliklerde atların kullanıldığını düşünür isek bu durum çok yadırganmamalı. Günümüzde ise artık Anadolu’da 9 ayrı tip at yetiştirildiğini görüyoruz. “Türk yerli atları; Uzunyayla atı, Anadolu yerli atları (Asil yerli tip, Çukurova tipi, Arap atının etkisinde kalmış yerli tip), Ayvacık midillisi, Malakan atı, Canik atı ve Hınısın Kolu Kısası (Hınıs atı) olarak sınıflandırılabilir” (Taşkın ve Koçak, 2010).

Bu makalede geleneksel sporlarımızdan atıcılığın Gaziantep şehrimizdeki tarihi, önemi ve etkilerine yer verilmektedir. Atıcılık sporunun Gaziantep’te geçmişten bugüne nasıl bir süreç yaşadığı ve bu süreçte atıcılık sporunun hangi noktaya geldiği konusuna yer verilecektir. Ağırlıklı olarak Gaziantep kültür ve spor tarihi odaklı literatür taramasına dayalı bu çalışma, derleme niteliğinde olup geçmişin karanlığında kalmış bilgilerin çıkarılması, güncellenmesi amacını taşımaktadır.

Atıcılığın Tarihsel Temelleri ve Gaziantep’e Etkisi

Dede Korkut hikâyelerinde geçen Bamsı Beyrek’in atı için “At demezem sana, kartaş derem, kartaşumdan yeg. Başuma iş geldi yoldaş direm yoldaşımdan yeg.” (At demem sana kardeş derim, kardeşimden yeğ. Başıma iş gelse yoldaş derim yoldaşımdan yeğ) söylemi atların ne kadar önemli olduğunu ve sonraki dönemlerde de eski Türk geleneğinin eserlere de aktarıldığını görmekteyiz. Ayrıca atlarla ilgili birçok söylem, atasözü, deyim ve destan vardır. Kaşgarlı Mahmut’un “kuş kanadıyla, er atıyla” sözü günümüzde bile çok söylenir. Yine Kaşgarlı’nın “Divanu Lügat’t-Türk” adlı eserinde “At Türkün Kanadıdır” şeklinde ifadesini unutmamak gerekir.

Gaziantep de coğrafi konumu gereği yıllar boyu geçiş noktası niteliği taşımış, farklı toplumlara ev sahipliği yapmıştır. Bu sebepten Gaziantep’in tarihinde atıcılıkla ilgili köklü izlerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölgeye yerleşen toplumlar ata ve atıcılığa ilgi duymuşlardır.

Özellikle Orta Asyadan gelen Türk boylarınca, bu ilgileri birçok alanda işlevsel hale getirilmiştir. İrani kaynakların etkisi ile Türkmen ismini alan Oğuz Boyları Anadolu’nun her yerine dağıldığı gibi bu bölgeye de yerleşmişlerdir. Hazar Denizinin kuzey doğusundaki Mangışlak Bölgesinden gelen bu boylar bu bölgedeki Oğuzeli, Nizip, Karkamış ve Kilis (yakın tarihte il olmuştur) ilçelerine yerleşmişlerdir. Hatta geldikleri bölgede Oğuzeli diye bir yerleşim bölgesi dahi mevcuttur (Tuzcuoğulları, 2024). Yaklaşık 4000 çadır deve ve atıyla bu bölgeye gelen Elbeyli-İlbeyli Türkmen Aşiretleri Suriye ve Anadolu’nun farklı bölgelerine dağıldıktan sonra nihayetinde bu Barak Ovası denen bölgeye yerleşmişlerdir. Doğal olarak küçükbaş hayvancılık, deve ve at kültürü ve ona ait her şey de onlarla birlikte bu topraklara gelmiştir (Tuzcuoğulları, 2024).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de hem askeri eğitim hem de ulaşım aracı olarak kullanılan atlar, sosyal yaşama da dahil edilmiştir. Gaziantep'te atlı yarışlar ve gösteriler yaygınlaşmıştır (Yılmaz, 2019). Özellikle bu dönemde atçılık Gaziantep'te daha çok kitlelere ulaşmıştır. Şahinbey ilçesi, atçılık sporunun tarihi izlerine bariz rastlanan yerlerden biridir (Öztürk, 2020).

“Türkler ata verdikleri önemi gündelik hayatın her aşamasında yansıtmışlardır. Cenaze törenlerinden düğün merasimlerine kadar toplumsal yaşamın her aşamasında at Türkler için değerli bir unsur olarak yer almıştır” (Erdoğan, 2019). İlk zamanlar savaş ve ulaşım için kullanılan atlar, daha sonra faydalanmak adına tarımda da kullanılmıştır. Aynı şekilde, Gaziantep'teki halk, gündelik hayatlarında, sosyal etkinliklerinde atlara yer vermiştir. Yapılan etkinliklere atları da dahil etmişler, bir araya geldikleri şenliklerde, düğünlerde, oyunlarda atlara aktif şekilde yer vermişlerdir. Oyunlar ve yarışmalar ileriki dönemlere de aktarılmış geleneğin yıllar boyu devam etmesini sağlamıştır. Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi atlı cirit oyunları ve at yarışları kırsalda Gaziantep'in köylerinde bayram, düğün ve eğlencelerde yapılan etkinliklerdi. At kültürünün yakın tarihte Anadolu'nun her yerinde yok olmaya doğru gittiğini görüyoruz.

Gaziantep'te Geleneksel Atlı Sporların Çeşitleri

Gaziantep'teki geleneksel atlı sporlar; atlı cirit, atlı okçuluk ve at yarışları olarak çeşitlenmektedir. Özellikle toylarda, düğünlerde eski bir Türk geleneği olarak bu tür savaş oyunlarının yapılması bir nevi gerekliliktir. Her an her koşulda savaşa hazır olmak bu oyunların tekrarı ile mümkündür. Geçmişten gelen bu alışkanlıklar bu yüzden kutlamaların, bayramların ve düğünlerin vazgeçilmezi idi.

Bu yaklaşımla at üstünde yay kullanma becerileri ile birçok savaşta kazanan taraf olmuşlardır. Bu, okçuluk eğitimini kendi çocuklarına da aktararak onların da ok kullanmada başarılı olmalarını sağlamışlardır (Kahraman, 1995). Atlı Okçuluk, at üzerinde ok atma becerisini ölçer. Geleneksel sporlar arasında önemli yer tutan atlı okçuluk, bilhassa gençlerin, aldığı askeri eğitimle orduya hazır hale gelmesini sağlayan beceriler barındırır (Öztürk, 2020). At ve atı kullanan kişinin hızını ve dayanıklılığını ölçen bu etkinlikler, Gaziantep halkı ile ilgili sosyal yapıyı da yansıtmaktadır. Atlı cirit ve diğer geleneksel oyunlar, bölgede yaşayan halkın aralarındaki bağı kuvvetlendiren ve birlikte olmalarını sağlayan etkinliklerdir (Çelik, 2019).

Geleneksel atlı sporlardan biri de at yarışlarıdır. Yapılan at yarışlarını hem spor aktivitesi hem de sosyal aktivite olarak gören Gaziantep halkı, bu sayede hep birlikte olma fırsatı yakalıyordu. (Yıldız, 2017). Bunların yanında; Orta Asya'dan beri en güçlü atın, en hızlı atın ve en güzel atın seçilmesi geleneği Anadolu'da birçok yerde festivallerde yapılan etkinliklerdi. Çok daha sonraları Gaziantep merkezinde yapılan at yarışları bölgenin ilgi çeken aktivitelerinden olmuştur. Halkbilimci Cemil Cahit Güzelbey'in (1959) belirttiğine göre şimdiki Gaziantep Üniversitesinin olduğu yer önceden şehirden uzak düz bir zemin olduğu için hipodrom olarak kullanılmaktaymış. Uzun süre at yarışlarının burada yapıldığı düşünülmektedir.

İleriki zamanlarda sanayileşmenin de etkisi ile yaşanan modernleşme, ihtiyacın da azalması ile atçılık geleneğinden daha çok ulaşım araçlarının kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemle birlikte, her yerde olduğu gibi Gaziantep'te de modernleşmenin yaşanması ile devam ettirilen atçılık geleneği sekteye uğramıştır. Motorize ulaşım araçları faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak yine de özellikle köylerde bu geleneğin devam ettiği söylenebilir.

Gaziantep merkezde Balıklı durağından kalkan atlı arabalar (fayton) merkez içerisinde taşımacılık yapıyorlardı. Yine atlı arabalar özel işlerde çokça kullanılıyordu. 1980'li yıllarda motorlu trafiğin artmasıyla at arabalarının merkeze girmesi yasaklandı. Bu dönemde bu kültür de doğal olarak kaybedilmiş oldu. Atın ulaşım amacıyla kullanımı azalsa da serbest zamanların değerlendirilmesi yaklaşımları ile birlikte birçok insan spora yönelmiştir; yazılı ve görsel medya aracılığı ile spora ilgi ve yönelim sayısında artış kapsamında atlı sporlar da yerini almıştır (Türkmen, 1996).

Gaziantep halkı atlı spora sadece spor olarak bakmamıştır. Atçılık sporunun toplumu birleştirici özelliğini de göz önünde bulundurarak yerel kültürü devam ettirmiştir. Atlı sporlar 1950-1960 yıllarında daha kurumsal ve profesyonel hale gelmiştir. Bu dönemde, Gaziantep'te atçılık sporu üzerine kurumlar açılmıştır. Eğitim yerleri açılmış, at çiftlikleri kurulmuş, yarışlar modern hale evrilmiştir. Bütün bunlar vesilesi ile burada yaşayan halk, atçılık sporunun ne kadar önemli olduğunu, sadece eğlenceye dayanmadığını daha bir kavramasına, bu alana ilgi duymasına vesile olmuştur. Eğitim alanında gelişim yaşanmış, atlı spor adına bazı çiftlikler binicilik ve at eğitimi üzerine önemli merkezler haline gelmiştir (Öztürk, 2020).

Atlı sporların modernleşmesi, şehrin sosyal yapısına ve ekonomik yapısına da etki etmiştir. Gaziantep'teki atlı spor organizasyonları, sadece yerel halkın değil, aynı zamanda şehir dışından gelen yarışçılar ve turistlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. 1980'lerden sonra, atçılıkla ilgili festivaller ve yarışlar düzenlenmiş, bu etkinlikler hem şehirdeki ekonomik canlılığı artırmış hem de Gaziantep'in atçılık mirasının tanıtılmasına olanak sağlamıştır (Yılmaz, 2019).

Geleneksel Atlı Sporların Günümüzdeki Uygulama Alanları

Gaziantep'te geleneksel oyunlar dışında modern binicilik ve atlı yarışlar ile atlı spor etkinliklerine de önem verilmektedir. Gaziantep'te olan at çiftlikleri aracılığı ile yaşayan halk atçılık ve binicilik üzerine eğitim almakla birlikte düzenlenen yarışlar ve gösteriler ile atçılığa merakı olan insanların profesyonel gelişimine olanak sağlanmıştır (Öztürk, 2020).

Günümüzde en büyük atçılık merkezi olarak Şahinbey Belediyesinin Geleneksel Sporlar Merkezi gösterilebilir. Burada merkeze ait 15 adet at bulunmaktadır. Bu atlar İngiliz, Arap, Mustang ve Midilli cinslerindedir. Bunun dışında tesiste 9 tanesi pansiyon, 6 tanesi polis teşkilatına ait olmak üzere 15 tane misafir at bulunmaktadır. Bu atların 48 bölmeli tesiste bakımı, veterinerliği, beslenmesi, antrenmanları yapılmaktadır (Şahinbey Belediyesi, 2025; Tuzcuoğulları, 2024). Yine, yakın zamanda açılan Oğuzeli Belediyesi'ne ait Binicilik ve Okçuluk Merkezinde de binicilik eğitimleri verilmektedir. Daha ileri safhalarda atlı okçuluk faaliyetlerine başlanacağı ile ilgili sevindirici gelişmeler beklenmektedir (Tuzcuoğulları, 2024).

Gaziantep’te “Gazi Binicilik” ve “Gaziantep Binicilik” olmak üzere iki tane de özel at çiftliği bulunmaktadır (Türkiye Binicilik Federasyonu, 2025). Bu tesislerde İngiliz ve Arap atlarının yanında az sayıda Anadolu Beygiri bulunduğu bilinmektedir. Bunlar kendi üyelerine hizmet veren dernek veya lokal statüsündeki kurumlardır. Ayrıca, Nizip’in dağ köylerinde rahvan binicilik yapıldığı bilinmektedir. Bu bölgede yerel halkın ata olan ilgisinin halen devam ettiği görülür. Alleben Göleti’nde ise Suriyeli vatandaşların Arap atlarıyla geleneklerini sürdürdükleri gözlemlenmiştir (Tuzcuoğulları, 2024).

Sonuç

Gaziantep’in geleneksel atçılık tarihine bakıldığında, önemli bir yere sahip olduğu ve burada yaşayan halk için kültürel bağın kuvvetlenmesinde rol oynadığı anlaşılmaktadır. Gaziantep’te atçılığın hem askeri hem de kültürel alandaki sürecinin istenilen seviyede devam etmemesi üzücüdür. At kültürünün yavaş yavaş yok olduğu gözlenmektedir. Bu yörede birkaç köklü ailenin çiftliklerinde yetiştirdikleri atlar ile köy ortamında işlevini sürdüren atlar dışında yetiştiricilik ve binicilik bitme noktasına gelmiştir (Tuzcuoğulları, 2024). Bununla birlikte, günümüzde kulüpler ve özel binicilik okulları ile belediyelere ait tesislerde yetiştirilen atlar ve ilgili eğitimler sürdürülmektedir (Yılmaz, 2020, Öztürk, 2020, Türkiye Binicilik Federasyonu, 2025). Ne yazık ki modernleşen Gaziantep’te var olan Binicilik Tesisleri Türk atlarını tercih etmemiş yabancı atlara ilgi göstermiştir. Geçmişinde hemen hemen tüm maddi ve manevi kültüründe Türkmen etkisinin hissedildiği Gazi Şehir’de at konusunda maalesef aynı hassasiyet gösterilememiştir. Bu ve gelecek araştırmalar ile ilgili çalışmalara destek ve ivme kazandırılması beklenmektedir.

Beyanlar

Çıkar Çatışması

Kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Mali Destek

Herhangi bir kişi ya da kuruluştan mali destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı

Etik kurul kararı gerekmemektedir.

Katılımcı Rızası

Katılımcı rızası gerekmemektedir.

Kaynaklar

- Çelik, A. (2019). Gaziantep ve çevresindeki geleneksel atlı sporlar. *Atçılık Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 33-45.
- Erdoğan, A. (2019, Nisan 12-14). *Orta Asya Türk kültüründe atın yeri ve önemi* [Kongre Özet Kitabı]. 5. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi, Antakya, Türkiye. https://www.europenjournal.com/tr/_files/ugd/614b1f_d836447dfa5a426396cc67d09ca66b78.pdf
- Güzelbey, C. C. (1959). *Gaziantep folklorundan notlar* (1. Cilt). Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Buroşür Yayınları, 13: Gaziantep.
- Ögel, B. (1971). *Türk kültürünün gelişme çağları II* (1. Baskı). M.E. Basımevi: İstanbul.
- Öztürk, M. (2020). Gaziantep'te geleneksel atıcılığın modernleşme süreci. *Türk Atıcılık Dergisi*, 5(3), 54-67.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devleti'nde spor*. Ankara: Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri.
- Şahinbey Belediyesi. (2025, Nisan). *Geleneksel sporlar merkezi*. <https://www.sahinbey.bel.tr/proje-d/9/614/binicilik-egitim-kompleksi>
- Taşkın, D., ve Koçak, S. (2010). Türk yerli atları. *Kocatepe Veteriner Dergisi*, 3(2), 71-75.
- Tuzcuoğulları, Ö.T. (2024). *Geleneksel Sporlar dersi ders notları*. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Gaziantep.
- Tuzcuoğulları, Ö.T. (2021). Fergana Vadisi ve kan terleyen atlar, *Ahi Evran Anısına Türk Dünyası Araştırmaları*, 12(3. Bölüm), 53-68.
- Türkiye Binicilik Federasyonu (2025, Nisan). *Federe kulüpler*. <https://www.binicilik.org.tr/Kulup/11/Federe-kulupler>
- Türkmen, M. (1996). *Türklerde geleneksel atlı sporların yapılışı, kaynağı ve bilinmeyen yeni boyutları* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Yılmaz, H. (2019). Gaziantep'te modern atıcılığın gelişimi ve etkileri. *Atçılık ve Binicilik Bilimleri*, 7(2), 91-104.